

"Nasıl ki insan şu âlem-i kebirin bir misal-i musaggarıdır ve Fatıha-i Şerife şu Kur'an-ı Azîmüşşânın bir timsal-i münevveridir. Namaz dahi, bütün ibâdâtın envainı şamil bir fihriste-i nuraniyedir ve bütün esnâf-ı mahlukatın elvân-ı ibadetlerine..." İzah?

Bu paragrafta üç nokta üzerinde duracağız:

Birinci Nokta: İnsanın şu âlem-i kebirin bir misal-i musaggarı olması.

İnsan kâinatın bir küçük misalidir, yani kâinata ne varsa, küçük bir örneği insanda vardır. **İşte bazıları:**

1. Yeryüzünün dörtte üçü sudur, insanın vücudunun da dörtte üçü sudur.
2. Toprakta demir, bakır, çinko, fosfor gibi elementler vardır; bedenimizde de bu elementlerin hepsi mevcuttur.
3. Yeryüzünde dağlar, topraklar; bizde ise buna mukabil kemikler vardır.
4. Yeryüzünde nehirler vardır, bizde kılcal damarlar.
5. Yeryüzünde ormanlar vardır, bizde saç ve kıllar.
6. Âlemde levh-i mahfuz (*her şeyin yazıldığı levha*) vardır, bizde ise hafıza kuvveti.
7. Âlemde arş, bizde kalp.
8. Âlemde kürsü, bizde akıl.
9. Âlemde misal âlemi, bizde ise hayal kuvveti.
10. Âlemde şeytan, bizde nefis ve lümme-i şeytaniye.
11. Âlemde melek, bizde ilhamlar.
12. Âlemde itme ve çekme kuvveti, bizde ise dâfia ve cazibe kuvveti.
13. Âlemde kasırgalar ve fırtınalar, bizde ise öfke.

14. Âlemde bahar, bizde neşe...

Bunlar ve daha birçok benzerlikler gösterir ki: **İnsan küçük bir kâinattır, kâinat ise büyük bir insandır.** Bir insanın ölümünün, bir âlemin ölümü olmasının bir sırrı da budur.

Hem bu hakikatten anlaşılır ki, insanı kim yaratmış ise onun büyük bir numunesi olan kâinatı da o yaratmıştır. Ya da kâinat kiminse insan da onundur.

İkinci Nokta: Fatiha-i Şerife'nin Kur'an-ı Azîmüştânın bir timsal-i münevveri olması.

Üstadımız, Fatiha-i Şerife'nin Kur'an-ı Azîmüştânın bir timsal-i münevveri olması meselesini "İşaratü'l-İ'caz" tefsirinde şöyle beyan etmiştir:

"Kur'an'daki anasır-ı esasiye ve Kur'an'ın takip ettiği maksatlar tevhid, nübüvvet, haşir, adalet ile ibadet olmak üzere dördtür..."

var işaretler erbaaya ı-makasid ayetlerde gibi بِسْمِ اِ ve الْحَمْدُ ve mıdır?

"Evet, **de) فُلٌ** demektir) kelimesi, Kur'an'ın çok yerlerinde mezkûr veya mukadderdir. Bu mezkûr ve mukadder olan **فُلٌ** kelimelerine esas olmak üzere **اِ بِسْمِ** tan evvel **قُ** kelimesi mukadderdir. Yani, **'Ya Muhammed! Bu cümleyi insanlara söyle ve talim et!'** Demek **besmelede** ilahî ve zımnî bir emir var. Binaenaleyh, şu mukadder olan **فُلٌ** emri, risalet ve nübüvveteye işarettir. Çünkü Resul olmasaydı, tebliğ ve talime memur olmazdı."

"Kezalik, hasrı ifade eden câr ve mecrûrun takdimi, tevhide imadır.

Ve keza, **الرَّحْمٰنِ** nizam ve adalete, **الرَّحِيْمِ** de haşre delalet eder.

Ve keza **اِ الْحَمْدُ**daki **ل** ihtisası ifade ettiğinden tevhide işarettir.

اِ الْعَالَمِيْنَ adaletle nübüvveteye remizdir. Çünkü terbiye, resuller vasıtasıyla olur.

اِ يَوْمَ الدِّينِ zaten sarahaten haşir ve kıyamete delalet eder."(1)

Mezkûr izahları şöyle özetleyebiliriz: Kur'an'ın ana maksatları dördtür: **Tevhid, nübüvvet, haşir ve adalet.** Fatiha-ı Şerif bu dört maksadı kendinde cem etmesi

cihetiyle âdeta küçük bir Kur'an olmuştur. **Şöyle ki:**

a. **قُلْ** ifadesinin başında gizli ve mukadder bir **قُلْ** emri vardır. Ayetin manası bu şekilde **“De ki: Hamd Allah’a mahsustur!”** Yani **“Ya Muhammed! Bu cümleyi insanlara söyle ve talim et!”** İşte bu gizli **قُلْ**, risalet ve peygamberliğe işarettir. Çünkü Resul olmazsa tebliğ de olmaz. Netice olarak, bu gizli **قُلْ** kelimesi Kur'an'ın maksatlarından biri olan **nübüvveti** ders vermektedir.

b. Hasrı ifade eden câr ve mecrûrun takdimi, tevhide imadır. Yani **بِسْمِ** **قُلْ** kelimesinde **بِ** câr, kendinden sonra gelen kelime ise mecrûrdur. Arapçada câr ve mecrûrun takdimi hasrı ifade eder. Buna göre mana: **“Sadece Allah'ın ismiyle”** olur ki, bu da tevhide imadır. Demek Fatihâ'daki besmele, Kur'an'ın dört maksadından biri olan tevhidi ders vermektedir. (bk. age.)

“İşaratü'l-l'caz” tefsirinden naklettiğimiz diğer bölümler açık olduğundan onların izahını yapmıyor ve sözün özü olarak diyoruz ki:

Fatihâ-i Şerife Kur'an-ı Azîmüşşânın bir timsal-i münevveridir. Kur'an'ın ana maksatları bu surede ders verilmekte, âdeta bu cihetiyle Fatihâ-i Şerife küçük bir Kur'an olmaktadır.

Üçüncü Nokta: Namaz dahi, bütün ibâdâtın envaini şamil bir fihriste-i nuraniyedir ve bütün esnâf-ı mahlukatın elvân-ı ibadetlerine işaret eden bir harita-i kudsiyedir.

Burada namazın iki özelliğinden bahsedilmiş:

a. Namazın bütün ibâdâtın envaini şamil bir fihriste-i nuraniye olması.

Namaz bütün ibadetleri içinde cem eden bir ibadettir. Mesela:

- Namazda oruç vardır, zira namaz kılan bir kimse yemek yiyemez ve bir şeyi içemez.
- Namazda Kur'an okumak vardır.
- Namazda tesbih, takdis, tekbir ve hamd vardır. Yani namaz zikrin hûlasasıdır.
- Namazda tefekkür vardır. Zira namaz kılan kişi Kâbe'yi karşısına alır ve bu tefekkür ile namazını kılar.
- Namazda kelime-i şهادet vardır. Her tahiyat okuyuşunda kelime-i şهادet tekrar edilir.
- Namazda dua vardır.

-
- Namazda tesettür ve setr-i avret vardır.
 - Namazda abdest vardır...

b. Namazın bütün esnâf-ı mahlûkatın elvân-ı ibadetlerine işaret eden bir harita-i kudsiye olması.

Şu âleme dikkat ile bakılsa görülür ki, her bir mahlûk bir ibadet-i mahsusa ile meşguldür. Bu mahlûkların bir kısmı kıyamda, bir kısmı rükûda ve bir kısmı da secdededir. Mesela, ağaçlar kıyam yaparak Rablerine ibadet ederler. Bazen de rüzgâr ile rükûa giderler ve Kudret-i İlâhîye'nin karşısında eğilirler. Bazen de olur ki, Azamet-i İlâhîye karşısında başlarını secdeye koyarlar.

Çiçekleri ise genelde rükûda görürüz. Boyunlarını bükerek ve Azamet-i Rabbanîye karşısında küçülürler, büzülürler ve başlarını rükûdan kaldıramazlar.

Dağlar ise kıyamdadır, Cenâb-ı Mevlalarını kıyamda zikrederler.

Ot ile beslenen hayvanlar ise, beslenme anında âdeta secdeye giderler ve boyunlarını bükerek **Rezzak-i Kerîm**'in karşısında eğilirler, O'na şükür ve hamd ederler.

Daha bunlar gibi, her kim ibadet gözüyle şu âleme baksa, bir kısım mahlûku kıyamda, bir kısmını rükûda, bir kısmını secdede ve bir kısmını da teşehhüdde görür.

Ayrıca melekler de böyledir. Bir kısmı yaratıldığı günden beri kıyamdadır. Bir kısmı milyonlarca senedir rükûdadır. Bir kısmı da secdede...

Resûlullah Efendimiz (asm) mi'raç mu'cizesinden bahsettiği hadis-i şeriflerinin bir bölümünde; birinci kat semada gördüğü melekler için, "**Burada çok melek gördüm. Hepsini kıyamda huşû ve huzu ile durmuşlar.**" buyurmuş, ikinci kat semada "**Meleklerden bir cemaate rastladım. Saf bağlayıp durmuşlar, cümlesi rükûda idi.**" buyurmuş, üçüncü kat semada gördüğü melekler için de "**Saf hâlinde, cümlesi secdede idiler.**" buyurmuşlardır.(2)

İşte namaz ef'al ve erkânıyla, meleklerin ve diğer mahlukların elvan-ı ibadetlerini cem etmiş bir harita-i kudsiyedir.

Dipnotlar:

- (1) bk. [İşaratü'l-İ'caz, Fatiha Sûeri Tefsiri.](#)
- (2) bk. [Şerhi Delâilü'l-Hayrât ve Şevariki'l-Envar.](#)